

...คำว่า “แม่”

mǎe

母亲

ina

ແມ່

mère

어머니

moeder

मातृ

ម្តាយ

အမေ

ibu

Mother

madre

mama

matka

mẹ

أم

Mutter

அம்மா

母

माता

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

โดย นาย จุลเกียรติ ไพบูลย์เกษม (ผู้ช่วยนักโบราณคดี)
องค์ความรู้เนื่องในโอกาสวันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม พุทธศักราช 2563

ในวันนี้ สำนักที่ 1 ขอนำเสนอ คำว่า “แม่”

เป็นคำสั้น ๆ ที่มักนำไปประสมกับคำอื่น ๆ ในภาษา

จึงเกิดเป็นคำต่าง ๆ ที่มักพบได้ในสังคมไทย ดังต่อไปนี้

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

แม่ซอ

หมายถึง ดวงวิญญาน เทวดาหรือผีสาว ทำหน้าที่ดูแลรักษาทารกหรือเด็กอายุ
ระหว่าง 0 - 1 ปี เชื่อว่ามีแม่ซอ 7 ตน อยู่ประจำวันเกิดของเด็ก สันนิษฐานว่า
ต้นกำเนิดของแม่ซอมาจากตำนานยักษ์ฉนิจากประเทศอินเดียความว่า นางยักษ์ที่ชื่อ
หาวิตี (แปลว่า ผู้ขโมย) ได้ขโมยเด็กในหมู่บ้านเพื่อนำมากิน ต่อมาเมื่อฟังคำสั่งสอน
จากพระพุทธเจ้า จึงกลับใจกลายเป็นผู้คุ้มครองเด็ก ศาสนสถานในประเทศไทยจึง
นิยมสร้างประติมากรรมรูป “ยักษ์ฉนิ” และแผ่อิทธิพลเข้าไปในเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้

ภาพประกอบ : จิตรกรรมฝาผนังรูปแม่ซอวันอาทิตย์ นางวิจิตรมาวรรณ ศาลาแม่ซอ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

แม่โพสพ

หมายถึง เทวีผู้คุ้มครองข้าวและการทำเกษตรกรรม มีหลากหลายชื่อสิ่งนิชฐาน จาก
อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียเชื่อว่าเป็นอีกภาคหนึ่งของพระแม่ลักษมี จากอิทธิพล
ท้องถิ่นเชื่อว่าเป็นเทวีท้องถิ่นแต่เดิม เนื่องจากบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับถือ
เทพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

ภาพประกอบ : ประติมากรรมโลหะ ศิลปะรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ 26 คลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

แม่ธรณี

หมายถึง เทวีแห่งพื้นดิน ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากวัฒนธรรมอินเดีย (พระภูเทวี) เชื่อว่าเป็นชายาอีกองค์ของพระวิษณุ โดยเกิดจากเหตุการณั้พระวราหะ(ปางหนึ่งของพระวิษณุ) เจาะธรณีเพื่อตามล่าอสูร แต่พระภูเทวีขึ้นมาจากดิน จึงจับพระองค์มาเป็นชายา ในระยะหลังศาสนาพุทธได้นำพระองค์มาเป็นเทพบริวารในศาสนา

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

ภาพประกอบ : จิตรกรรมฝาผนังภาพมารวิชัย วัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

แม่คงคา

หมายถึง เทวีแห่งสายน้ำ ได้รับอิทธิพลความเชื่อจาก
วัฒนธรรมอินเดีย (พระคงคา) ชาวอินเดียเชื่อว่าใน
ทุกสายน้ำสำคัญจะมีเทพเจ้าสถิตอยู่เสมอ ซึ่งแม่น้ำ
คงคาถือเป็นสายน้ำที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเชื่อว่าเป็น
สายน้ำที่ผ่านเส้นพระเกศาของพระศิวะ น้ำในแม่น้ำ
คงคาจึงสามารถชำระบาปทั้งปวงได้ เมื่อแผ่อิทธิพลเข้า
มาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีการนับถือเทพแห่ง
สายน้ำ ในฐานะปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

ลิขสิทธิ์ : เทวสถาน สำหรับพระนคร (ใบเสมาพราหมณ์) ขอคัดลอกภาพเพื่อการศึกษา

ภาพประกอบ : พิธีแห่นางदान (นางกระดาน) รูปพระแม่คงคา เทวสถาน กรุงเทพฯ

แม่ย่านาง

หมายถึง เทพารักษ์ผู้คุ้มครองการเดินทาง สันนิษฐานว่าเป็นเทพท้องถิ่นเดิมของไทย อาจมาจากการสร้างเทพารักษ์
เพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจในการคุ้มครองตลอดการเดินทางของชาวประมงหรือการค้าขายข้ามเมือง ต่อมาได้มีพัฒนาการ
เป็นแม่ย่านางบก เพื่อคุ้มครองยานพาหนะทางบก และแม่ย่านางน้ำเพื่อคุ้มครองการเดินทางในแหล่งน้ำ

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

แม่พระ

ความหมาย (1) ผู้หญิงที่มีหัวใจหรือมีใจเหมือนนกบวช
ความหมาย (2) เป็นการเรียกพระนามอย่างกันเองของชาว
คริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกที่นับถือ พระแม่มาเรีย พระ
มารดาของพระเยซู ศาสดาของศาสนาคริสต์ คาดว่าสร้างคำ
ขึ้นเพื่อใช้ในการเผยแผ่ศาสนา ให้คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย

ภาพประกอบ : กระจกสีจากประเทศอิตาลี รูปเหตุการณ์การประสูติของพระเยซู สมัยรัชการที่ 5
วัดแม่พระลูกประคำ (กาลหวาร) กรุงเทพฯ

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

แม่

มักเป็นคำที่ถูกนำมาประสมกับคำเพื่อความหมายที่ยิ่งใหญ่
ส่วนใหญ่นำมาประกอบหรือเรียกเทพที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต
แสดงให้เห็นถึง “พลังของความเป็นแม่” ที่คุ้มครองทุกอย่าง
ยิ่งใหญเหนือทุกสิ่งนานับประการ
จึงสามารถสรุปได้ว่า มนุษย์ในชนชาติต่าง ๆ
ให้ความสำคัญกับคำว่า “แม่” ที่เป็นคำสั้น ๆ แต่ทรงพลัง
แสดงถึงความรัก การคุ้มครอง ความเมตตาทั้งปวง

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี
The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi

สำนักศิลปะากรที่หนึ่ง
คงปรากฏงดงามท่ามกลางความจริง
ขอความลูบไล้แต่แม่ทั่วประเทศ
อำนาจพรชุ่มชื้นทุกคืนวัน

ลูกชายซึ่งพระคุณแม่ที่แท้จริง
ให้ลูกอิงอบอุ่นการบุญอนันต์
ขอพรพระพิฆเนศวรศิขรินทร์
รัก แม่-ลูก สุขพินนรินทร์

อธิษฐาน สิงหตระกูล (ประพันธ์)

บรรณานุกรม

1. กรมศิลปากร, 2558, เทวสตรี คติพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อในประเทศไทย, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร
2. ก่องแก้ว วีระประจักษ์. แม่สื่อ. วารสารศิลปากร. ปีที่ 52 ฉบับที่ 5 (ก.ย.-ต.ค. 2552) หน้า 110-113
3. ผาสุข อินทรารุช, 2524, รูปเคารพในศาสนาฮินดู (ศาสนาฮินดูและประติมานวิทยา), กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. เสรี พงศ์พิส, 2525, คาทอลิกกับสังคมไทย สืบศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 1 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
5. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

องค์ความรู้เนื่องในโอกาสวันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม พุทธศักราช 2563

เนื้อเรื่อง โดย นายจุลเกียรติ ไพบูลย์เกษม (ผู้ช่วยฯ นักโบราณคดี)

ประพันธ์บทกลอน โดย นายอติชนัน สิงหตระกูล (นักวิชาการอิสระ)

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

The 1st Regional Office of Fine Arts Department, Ratchaburi